

BeeHive

השיח ברשתות החברתיות במזדה"ת

עורכים: ד"ר הראל חורב, הדס סופר-שבתאי

כרך 1, גיליון 3, נובמבר 2013

הקרב על סגנון החיים ועל מורשת אתאטורק

חי איתן כהן ינרוג'ק

השיח ברשתות החברתיות בטורקיה מתמקד בשבועות האחרונים בשני נושאים מרכזיים השזורים זה בזה: החופש במרחב האישי וצביון החיים החילוני מחד גיסא, ושאלת המשך שימור מורשתו של אתאטורק מאידך גיסא. הצהרותיו החוזרות ונשנות של ראש הממשלה, ארדואן, כי ממשלתו, חרף הזיהוי האסלאמי שלה, נמנעת מלהתערב במרחב הפרטי של אזרחיה, אינן מצליחות להרגיע את הביקורת בקרב ציבור נרחב הטוען לכרסום זוחל בעקרונותיה החילוניים של המדינה. החודשים האחרונים סיפקו לטענה זו מספר ראיות, כגון הטלת מגבלות על מכירת משקאות חריפים ביוני האחרון, וקריאות גוברות מצד גורמי הממשלה לעידוד ילודה ומניעת הפלות. ההתנגדות לצעדים הללו עוררה התנגדות נרחבת ברשת, שהגיעה לשיאה לאחר שחוסין צ'ליק, דובר ה-AKP מפלגתו של ארדואן, מתח ביקורת חריפה על הופעתה

החשופה של גוזדה קאנסו (בתמונה) מגישה תכנית בידור בערוץ הטלוויזיה הטורקי ATV. אם לא די בכך, זמן קצר לאחר הגינוי של צ'ליק הכריזה הנהלת הערוץ בראשו עומד חתנו של ארדואן, בראט אלבאייראק, על הפסקת החוזה עם קאנסו.¹ סיפורה של המגישה הסעיר את הרשת, ואף עורר את ארגוני זכויות הנשים לפתוח במחאה מסודרת, בסיוע של קאנסו עצמה, תחת הסיסמא: "הגוף שלי, המחשוף

שלי, הביצוע שלי" (נוסח השלט ליד קאנסו).

ארדואן הגיב לביקורת בספין תקשורתי מחוכם שהסיט את השיח הציבורי מהדיון ב"מחשופי" לדיון באיסור הוותיק – מצוויה של המדינה החילונית שהקים אתאטורק – על הופעה בכיסוי ראש במרחבים הציבוריים. מתחילת נובמבר החלו חמש הנציגות ממפלגתו של ארדואן להופיע בפרלמנט כשכיסוי לראשיהן, ובמקביל הצהיר האחרון כי דווקא "החילוניות המדכאת", היא זו החודרת באופן בוטה למרחב הפרטי, שכן היא פוגעת בזכותן של נשים לבחור בהצנעת הופעתן. הרשתות החברתיות לא נותרו אדישות וסוגיית כיסוי הראש שימשה כרז לזיכוכים נרחבים בין תומכי AKP לבין מתנגדיהם בסוגיות דת ומדינה ובשאלת חדירתה של הממשלה למרחב הפרטי.²

כמחאות משמעותיות קודמות נגד ממשלת ארדואן, רק מעט מהוויכוח הער לעיל הגיע אל המרחב הציבורי הממוסד. תרמה לכך, בין היתר, שתיקתן של מפלגות האופוזיציה שלא העלו את הסוגיה לסדר היום

הציבורי, כנראה מחשש שדיון בסוגיית כיסוי הראש לא תפעל לטובתן לפני הבחירות. השקט-לכאורה הזה הקל על ארדואן לנקוט בצעדי חדירה נוספים למרחב הפרטי שממילא הלהיטו עוד יותר את הוויכוח ברשתות. המטרה החדשה היו סטודנטים וסטודנטיות החולקים מעון משותף מבלי שבאו בברית-הנישואין. גם במקרה זה לא הסתפק ארדואן בדיבורים, ולמרות שאין כל חוק האוסר על כך, ערכה המשטרה פשיטות בבתים של סטודנטים וחקרה את ה"חשודים" וקרוביהם.

לנוכח המחאות החריפות ברשתות,³ הגן ארדואן על עמדתו בהסבירו כי טורקיה היא מדינה שמרנית וכל מבוקשו הוא להגן על שמן הטוב של הצעירות הטורקיות. עמדה זו זיכתה אותו באהדה מצד הזרם השמרני בקרב תומכיו,⁴ אך גם בביקורת מכיוונו של חוגים ליברליים במחנהו, שהביעו אכזבה מהמהלך.⁵ מכל מקום, נכון לכתיבת שורות אלו מסתמן כי מעורבותו הגוברת של ארדואן במרחב הפרטי אינה גוררת התנגדות ממשית ברחוב, בוודאי לא בקנה המידה של אירועי פארק גזי בחודש יוני האחרון.

הציבור מביע, עם זאת, את ביקורתו באופנים אחרים. באירועי יום השנה לפטירתו של אתאטורק, החל ב-10 בנובמבר גדשו המונים ממוקירי זכרו את קברו השנה. מספרם היה רב עד כדי כך שהמשטרה נאלצה להורות על הארכת שעות הפתיחה של המקום. תופעות מקבילות נמצאו למכביר גם ברשתות החברתיות. גולשים קיימו טקסי זיכרון מקוונים שהעלו על נס את המורשת הכמאליסטית ושיתפו תמונות מטקסי הזיכרון שהתקיימו בכל רחבי המדינה.⁶ הגל הזה לא נותר ללא מענה, ובמידה זהה של מרץ התריסו כנגדם גולשים אנטי-כמאליסטים שהשוו את אתאטורק לרודני צפון קוראה. מודעת הלצה אנטי-כמאליסטית שפורסמה בשבועון SANCAKTAR והופצה ברשתות החברתיות, פתחה חזית חדשה כאשר עיוותה את הסיסמא הכמאליסטית הידועה על אודות אתאטורק: "אילו לא היית, היינו חדלים להתקיים", למימרה: "אילו לא היית, גם אז יכולנו להתקיים". קמפיין אחר אותו מנסים גולשים אנטי-כמאליסטים לקדם באמצעות הרשת הוא ביטולה של צפירת הדומייה המושמעת מדי שנה ביום השנה למותו של אתאטורק תחת הסיסמא: "לא רוצים צפירות, רוצים לישון!"⁷ הפעם זה היה, אם כן, תורם של אנטי-כמאליסטים לדרוש שמסרי הממסד לא יחדרו למרחב האישי שלהם.

הוויכוחים העקרוניים המתנהלים בזירה האינטרנטית על דמותה של המדינה והחברה אינם פורצים לפי שעה אל הרחובות, כפי שקרה במחאת גזי פארק. אלא שאינם מוצאים ביטוי ראוי אפילו בתקשורת הממוסדת, וזאת לא משום שמדובר בשיח זניח – עשרות אלפי גולשים משתתפים בו והנושאים נוגעים בליבת הזהות של טורקיה המודרנית. הסיבה, עליה כבר הצבענו בגיליונו הקודם, היא השתקת התקשורת הטורקית באמצעות מעצרים, פיטורין וסנקציות אחרות המושגות על עיתונאים וערוצים ביקורתיים. בכך היא הופכת יותר ויותר בשנים האחרונות לתקשורת לויאלית, שלא רק שאיננה ממלאת את תפקידה כיכלב השמירה של הדמוקרטיה, אלא אף איננה מאפשרת תועלות פשוטות יותר כעצם שיקוף קיומם של ויכוחים עקרוניים בזירה הציבורית.

הזיכרון המשותף של מלחמת האזרחים הכורדית: ברזאני מול אוג'לאן

ג'נג סאניץ'

במפנה המאה העשרים ואחת הפך תהליך התחייה הלאומית והמדינית דה-פקטו של הכורדים בארבעת חלקי "כורדיסטאן הגדולה" – עיראק, תורכיה, איראן וסוריה – לעובדה מוגמרת. ארבעת המוקדים הללו, הפועלים בכמה היבטים כמערכת של כלים שלובים, מציבים אתגר ממשי למדינות הלאום המכילות אותם. הסוציולוג הטורקי איסמאעיל בשיקשי, אף התבטא לאחרונה כי המאה העשרים ואחת תהיה המאה של הכורדים. עם זאת, מחלוקות ויריבויות פנים-כורדיות ישנות טרם התמוססו, והן נחשפות במלוא עוצמתן בזירות המדיה החברתית. דוגמא מאלפת לכך היא השיח שניצת סביב שאלת גורל החבל הכורדי בסוריה.

ב-12 בנובמבר התכנסו בעיר קאמישלי נציגי "ועדות ההגנה העממיות" (YPG), מיליציות כורדיות הפועלות בסוריה בהשראת ארגון ה-PKK הכורדי-טורקי, והכריזו באופן חד-צדדי על אוטונומיה של החבל הכורדי בסוריה.⁸ חרף העובדה שהאזור איננו משקף רצף טריטוריאלי אחד.⁹ בתגובה למהלך מיהר להצהיר נשיא החבל הכורדי בעיראק, מסעוד ברזאני, כי הממשלה האזורית של כורדיסטאן העיראקית (KRG) איננה מכירה באוטונומיה הכורדית בסוריה, בהדגישו כי ההחלטה על ההכרזה התקבלה חרף מחלוקות פוליטיות פנימיות שטרם יושבו, וברמזו על מעורבותה של ה-PKK במהלך.

את התנגדות ברזאני להכרזת האוטונומיה הכורדית בסוריה יש להבין על רקע התחרות הלא-מוצהרת שמנהלות ה-KRG וה-PKK על השפעה בחבל זה. שני הצדדים מאשימים אלו את אלו בחתירה תחת האינטרסים הלאומיים הכורדים. ברזאני מאשים את ה-PKK בשיתוף פעולה עם המשטר הסורי ובדיכוי מפלגות כורדיות מקומיות המזוהות עם ה-KRG. מנגד, גורסים נציגי ה-PKK כי ה-KRG משתפים פעולה עם הממשלה הטורקית החותרת לדכא כל סוג של אוטונומיה כורדית בסוריה, ואף מותירים את האזור חשוף לפעילות של ארגונים המזוהים עם אל-קאעידה. מכל מקום, הכרה רשמית באוטונומיה של החבל הכורדי בסוריה צפויה הייתה להתקבל במסגרת הקונגרס הלאומי הכורדי – ארגון הגג של כלל התנועות הכורדיות, שלאחר שנדחה מספר פעמים נקבע להתכנס בחודש נובמבר. תגובתו החריפה של ברזאני הובילה לדחייה נוספת של הכינוס, לעת עתה, למועד בלתי ידוע.

שאלת גורל הכורדים בסוריה והמחלוקות הפנים-כורדיות שהתעוררו בעקבותיה, הציתו שיח סוער ברשתות החברתיות, ששותפים לו כורדים מכל רחבי העולם. תגובות הגולשים להכרזת האוטונומיה היו מעורבות, אך באופן מעניין מצאו לנכון רבים מהם להצביע על קשר ישיר בין אירועי השעה למלחמת הפלגים הפנים-כורדית של השנים 1994-1997. מלחמה זו התנהלה בין שני הפלגים המרכזיים בעיראק – "המפלגה הדמוקרטית של כורדיסטאן" בראשות מסעוד ברזאני מצד אחד, ו"האיחוד הפטריוטי של כורדיסטאן" מצד שני, אך התפשטה לכל ארבעת חבלי הכורדים בעיראק, סוריה, טורקיה ואיראן. בעוד שממשלת טורקיה סייעה לברזאני, לחמו מיליציות ה-PKK לצד יריביו. על רקע זה יש להבין את תגובתו הזועמת של גולש המזוהה עם ה-PKK, שהדגיש את ההשלכות המרות שהיו לשיתוף הפעולה בין ברזאני לממשלה הטורקית בעבר בהזכירו כי "על חתירתו של ברזאני לתמיכה טורקית כבר שילמו בחייהם לוחמי

גרילה ופשמרגה כורדים רבים במהלך מלחמת האזרחים".¹⁰ מנגד, גולשים אחרים הביעו תמיכה בעמדתו של ברזאני, והאשימו את "ועדות ההגנה העממיות", הפועלות כאמור בסוריה ומזוהות עם ה-PKK, בהצבת איומים חוזרים ונשנים להצית מחדש את מלחמת האזרחים.¹¹

הגולשים לא הסתפקו רק במילים, וברחבי הרשת אף נפוצו תמונות מימי מלחמת האזרחים. במיוחד זכתה לתשומת לב תמונתו של מסעוד ברזאני פוסע לצד קציני צבא טורקים. תמונה זו הייתה, לתפישת מפיצה, עדות מוחשית לסכנה האורבת לכורדים כתוצאה מברית-הדמים בין ברזאני לממשלה הטורקית. המסר אף זכה לחיזוק משמעותי בעקבות ביקור שערך ברזאני ב-16-17 בנובמבר בעיר הכורדית הגדולה

בטורקיה דיארבקר, במסגרתו נפגש עם ראש ממשלת טורקיה ארדואן. לאחר הפגישה צוטט ברזאני בעיתון טורקי באומרו כי הוא מגנה כל פעילות צבאית של ה-PKK.¹² בתגובה מהירה הפיצו תומכי ברזאני

תמונות של מנהיג ה-PKK עבדאללה אוג'לאן, השוהה כעת במאסר, לצד אסירים טורקים המרצים את עונשם על ביצוע פשעים כנגד הכורדים.

לסיכום, חרף התמורות המשמעותיות שחלו בזירה הפוליטית הכורדית בעשור האחרון, יריבויות וותיקות בין ה-KRG העיראקית וה-PKK הטורקית, שהגיעו לשיאן

בימי מלחמת האזרחים, הן בבחינת "זיכרון חם" בשיח הפוליטי של הכורדים. לפיכך, אין להתפלא שגם ברחבי הרשת הוא ניצת בקלות ומוביל לעימותים מילוליים חריפים. במקרה הנידון תרם השיח אודות מלחמת האזרחים לשלהוב הרוחות סביב סוגיה נקודתית שאין לה כל קשר ישיר למלחמה – גורל הכורדים בסוריה. בתרגום למציאות בשטח, אפשר אפוא לומר כי משקעי העבר מקשים על הכורדים, הן בהצגת עמדה אחידה, אך בעיקר בהתמודדותם מול איומים מעשיים מצד ארגונים המזוהים עם אל-קאעידה, הפועלים בכל רחבי סוריה ובחבל הכורדי בפרט.

¹ #direndekolte; #direngözdekansu

² #TÜRBAN; #malzemeyapmayın; #dinişiyasetekaristirmek

³ #gıngeldıartık; #aynıevdekızırkek; #kızlırkekliyasaklar; #kızlırkekliaynıevdekalıyoruz

⁴ #kızınoluncaanlarsın

⁵ Nazlı Ilıcak, "AKP'ye oy verdim ama artık utanıyorum," (I voted for AKP but now I am embarrassed of it), *CNN* <http://video.cnnturk.com/2013/haber/11/6/nazli-ilicak-akpye-oy-verdim-ama-artik-TÜRK>, November 6, 2013,

[Accessed in: November 21, 2013] [utaniyorum](http://www.utaniyorum.com)

⁶ Fikirler Ölmez; #ÇünküAtatürk; #Atatürkgençliğitakipleşiyor; #10Kasım; #Sananetayyip;

#10Kasımuluönderianıyoruz

⁷ SirenlerÇalması uyuyacağız

⁸ *Rojavada Geçici Özerklik İlan Edildi*, Nuçe Haber, 12 November 2013,

<http://www.nucehaber.com/haber/syaset/rojavada-gecici-ozerklik-ilan-edildi/5649.html>

⁹ החבל הכורדי בסוריה כולל את שלושה אזורים נפרדים: עפרין במערב, עין אל-ערב והערים הצפוניות בהן גם העיר קמישלי.

¹⁰ <https://twitter.com/welatopinion/status/402967105936429057>

<https://twitter.com/MehmetUnludere/status/363951064749719552>¹¹
http://www.posta.com.tr/siyaset/HaberDetay/Barzani_Artik_kan_dokulmemeli.htm?ArticleID=95179¹²